

FTAMP 14.09.35

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2024-147-2-259-281>

Мақала типі: ғылыми мақала

Қазақстандағы жоғары білім жүйесі тұрақты дамуға бағытталған ба? Ұлттық және институционалды саясатты талдау

Г.Ғ. Ғафу,¹ Н.Р. Терлікбаева,² А.К. Жансеитова*³

Назарбаев Университеті, Астана, Қазақстан

(E-mail: ³anara.zhanseitova@nu.edu.kz)

Аңдатпа. Бұл ғылыми мақала мазмұнды талдау әдісін қолдану арқылы Қазақстандағы білім беру саясатындағы ұлттық және институционалдық деңгейдегі бағдарламалық құжаттардағы тұрақты даму мүддесінде білім беру (ТДМББ) тұжырымдамасын зерттейді. Мемлекеттік және жеке университеттер арасында тұрақты дамуға деген ұмтылыста айқын қарама-қайшылықтар анықталды. Еркіндігі жоғары жеке университеттер өздерінің тұрақты даму бағдарламаларын белсенді түрде жүзеге асыруға бейім екенін көрсетті. Жалпы зерттеу нәтижесінде ұлттық және институционалдық саясатта ТДМББ принциптері ішінара ғана қамтитыны анықталды, яғни белсенді азаматты дайындау, өмір бойы білім алу, салауатты өмір салты және студенттік өзін-өзі басқару сияқты элементтерді ішінара ғана қамтыған. Осылайша, Қазақстанның БҰҰ-ның тұрақты даму мақсаттарына (ТДМ) ұлттық деңгейде түрлі сала тарапынан қаралғанымен, ел білім беру арқылы, әсіресе университет деңгейінде тұрақты даму тұжырымдамасын интеграциялаудың ұтымды тәсіліне баса назар аудармайтыны анықталды. Бұл халықаралық дискурста айтылып жатқандай тұрақтылық тұжырымдамалары мен ТДМББ әлі де толық дамымаған үдеріс үстіндегі құбылыс екенін білдіреді. Қазақстан контекстіндегі бұл көрініс ТДМББ-ді енгізуде неғұрлым жан-жақты және жүйелі әдістің қажеттілігін айқындайды. ТДМББ ел тәжірибесінде іске асуы туралы түсінік алу үшін қосымша зерттеулер жүргізу қажет.

Түйін сөздер. Тұрақты даму мүддесінде білім беру (ТДМББ), білім беру саясаты, Қазақстан, сапалы мазмұндық талдау, ұлттық саясат, институционалдық саясат.

Кіріспе

Білім берудің рөлі тұрақты дамуға қол жеткізуде маңызды. 2015 жылы *2030 Жылға дейінгі Күн Тәртібі* қабылданғаннан бері білім беру "жеке адамның және жалпы қоғамның ойлауы мен іс-әрекетінің ауқымды өзгеруіне" ықпал ететін терең әлеуметтік және жеке өзгерістердің катализаторы ретінде танылды [1]. Демократиялық қоғамға студенттердің белсенді қатысуына және демократиялық қоғамның тұрақты түрде қалыптасуына үлес қосуына мүмкіндік беру мақсатында [2], ТДМББ студенттерді климаттың өзгеруі, тұрақтылықтың, биоәртүрліліктің жоғалуы және әлеуметтік теңсіздік сияқты күрделі мәселелерін түсіну және шешу үшін қажетті біліммен, дағдылармен және көзқарастармен қамтамасыз етеді [3]. ЮНЕСКО-ның *2030 Жылға дейінгі Күн Тәртібінде* елдердің ТДМББ-ді "өз білім беру саясатында және білім беруді трансформациялау шеңберінде білім алушылардың тұрақты дамуға үлес қосып, тұрақты даму мақсатына (ТДМ) қол жеткізу үшін қажетті білім, дағдылар, құндылықтар мен көзқарастарды қалыптастыруға, сондай-ақ ТДМББ институционалды тәсілінің негізінде іс-әрекет арқылы тұрақты дамуға қол жеткізуге мүмкіндік берудегі" рөлі ерекше атап көрсетілген [4].

БҰҰ-ның ТДМББ Онжылдығы аясында бүкіл әлем ТДМББ саласында айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізді [5]. Атап айтқанда, көптеген елдер студенттер мен оқытушылар арасында тұрақты даму мәселелері туралы ақпараттылық пен түсінікті арттыру үшін ТДМББ-ді ұлттық оқу бағдарламалары мен білім беру саясатына енгізуге күш салуда [6]. Дегенмен, ТДМББ-нің әртүрлі аспектілері бойынша пікірталастар әлі де жалғасуда. Бұл пікірталастар тұрақты даму мақсаттарына жетудегі тұрақты даму үшін білім берудің тиімді екенін баса атап, [7], білім беру жүйелерін тұрақты дамуға бағыттаудағы қиындықтар мен кедергілері басым талқылауда [8]. Сонымен қатар, әртүрлі контекстте, әсіресе Батыстан тыс елдерде тұрақты даму үшін білім беруді түсіндіру және қолдану туралы пікірталастар жетерлік [9].

Дегенмен, жаһандық және жергілікті бастамаларға қарамастан, ТДМББ-ді енгізу күрделі міндет деген ортақ пікір бар, себебі ТДМББ түсінігі салыстырмалы және контекстке байланысты [10]. ТДМББ түсінігінің әмбебап моделі жоқ [11]. ТДМББ-нің келіскен ортақ моделінің болмауының себебін әр қоғамның және контекстің әр түрлі болуымен және білім беру қажеттіліктері мен талаптары әр түрлі болуымен түсіндіруге болады. Мысалы, сейсмикалық белсенді ел Жапония апаттар қаупін азайту бойынша білім беруге басымдық береді, ал әскери қақтығыс аймақтарында ТДМББ-дің негізгі мақсаттары- бейбітшілікті құру және кедейлікті жою [12]. Бразилияда ең өзекті мәселе ормандарды кесу және байырғы мәдениеттерді сақтау сияқты экологиялық мәселелермен байланысты, сондықтан ТДМББ контекстке байланысты осы аспектілерді қамтиды [13].

ТДМББ-ге бағытталған бағдарламаларды бағалау бойынша зерттеулер жүргізілгенімен, Копнина мен Мейжерс [14] контекстке байланысты ТДМББ зерттеулерінің әлі де тапшылығы бар екенін растайды. Бұл пікірталастар ТДМББ-ді енгізу мәселелері бойынша үнемі сыни рефлексия мен диалог жүргізу қажеттілігін, сондай-ақ тұрақты дамуға жан-жақты, контекстке негізделген тәсілдің маңыздылығын көрсетеді.

Талқыланған әлемдік және жергілікті білім берудегі тұрақты даму мәселелері аясындағы дискурстарды ескере отырып, бұл зерттеудің мақсаты - Қазақстандағы білім беру саясатындағы ТДМББ тұжырымдамасын зерттеу. Мақалада екі зерттеу сұрағы қарастырылған :

1. Тұрақты даму мүддесінде білім беру тұжырымдамасы Қазақстанның ұлттық жоғары білім беру және институционалды саясат құжаттарында қаншалықты көрініс табады?

2. Қазақстандағы ұлттық білім беру дискурсы тұрақты даму мәселелері бойынша жаһандық саясат күн тәртібімен үндесе ме?

ТДМББ және оның білім беру саясатына интеграциясы

2030 Жылға Арналған Тұрақты Даму Мүддесінде Білім беру бес негізгі басым іс-қимыл бағытына бағытталған: саясат, оқу ортасы, әлеуетті арттыру, қоғамдық серіктестіктер және жастар белсенділігі [15]. Онда ТД-дың 17 мақсатының рөлі және жеке тұлғалар мен қоғамның трансформациясы ерекше атап өтілген [15]. Осылайша, ТДМББ - бұл ТДМ-ның қағидаттарына негізделген оқыту мен оқытудың трансформациялық тәсілі [16].

Сипос [17] мемлекет, жоғары білім беру жағдайында трансформациялық оқытуды жүзеге асыру үшін рефлексиялыққа және пәнаралыққа негізделген, сонымен қатар тәжірибелік оқытуды дамыту үшін, университет құрылымдарында айтарлықтай өзгерістер қажет екенін атап айтады. Демек, ТДМББ педагогикаға бағытталған, өйткені ол тұлға уақыт пен кеңістіктің белгісіздігі мен күрделілігіне тап болған кезде оны шешім қабылдауға дайындауды көздейді [18]. Ол сондай-ақ білім алушыларды тұрақты дамуға үлес қосуға болуға тәрбиелеуге бағытталған педагогиканың қатысымдық әдісін қолдануды білдіреді. Бұл педагогиканың бір-бірімен өзара байланысты екі деңгейіндегі өзгерістерді болжайды: жаңа аудиториялық тәжірибелерді құру және оқу жоспарларын қайта қарау мен жобалауды және жоғары білім беру жүйесінің барлық деңгейіндегі негізгі құндылықтарды қайта анықтайтын білім берудің басымдықтарын өзгертуді білдіреді [19].

Алайда, ТДМББ білім беру жүйесіне тиімді интеграциялау жан-жақты ұлттық саясаттан басталуы керек, содан кейін институционалды деңгейге, әсіресе орталықтандырылған басқаруға жүйелеріне таралады. ТДМББ-ді ЖОО-ға енгізу және интеграциялау туралы дискурс бағдарламалық және прагматикалық ұстанымнан туындайды, кейбіреулер саясатты жүзеге асыруды білім берудің тұрақтылыққа жалпы қайта бағдарлануына ықпал ететін оқу бағдарламасын да, институционалды өзгерістерді де қамтитын шын мәнінде біртұтас тәсілді қолдайды [20]. Мысалы, Стерлингтің [21] жоғары оқу орындарындағы ТДМББ-дің рөлін философиялық тұрғыдан қарастырады. Бұл ғалым, әсіресе тұрақтылық саласындағы жүйелік ойлауды жақтайды, бұл мәселелерді шешуде бөлшекті ойлау арқылы түсіну мүмкін еместігін, тек тұтас қарастыруды қажет ететіндігін баса айтады. Ұйымдық құрылымдарды, оқу бағдарламаларын және педагогиканы қайта қарастыру үшін, тұрақтылық трансформациялық қағидатты алға тарта отырып, білім беру мәдениеті мен тәжірибесіне терең енуі керек. Демек, адаптивті, яғни фрагментті бейімдеу тәсіл жеткіліксіз, және тұрақтылыққа бағытталған ауқымды мәдени өзгеріс үшін білім беру парадигмасын неғұрлым жан-жақты өзгерту қажет [21].

Стерлингтің [21] философиялық идеяларына сәйкес, Киупи мен Вулвулис [22] жүйелік ойлау тұрғысынан қоғамның тұрақтылыққа бет бұруына түрткі болатын

ТДМББ моделін ұсынды. Бұл модель мүдделі тараптарды тұрақты даму құндылықтарын жан-жақты енгізуді қамтамасыз ету үшін, оны барлық білім беру салаларына, соның ішінде басқаруға, оқу бағдарламаларына және оқытуға біріктіру арқылы тұрақты даму тұжырымдамасын бірлесіп әзірлеуге ынталандыру арқылы біртұтас белсенді жұмыла үлес қосу тәсілін дамытуға әкеледі. Жоғары білім ТДМ-ның әлеуметтік, экономикалық және экологиялық аспектілерін қамтитын үш аспектісін қамтитын біртұтас тәсілге назар аударса, ТДМББ тәсілдерін жоғары білімге интеграциялауда айтарлықтай кедергілер бар [23]. Академиялық дискурстағы негізгі кедергілердің бірі пәнаралық мәселеге байланысты университеттерде ТДМББ -ды оқытуға интеграциялау мүмкіндігі әлі де кенже қалуда [19] және басқалар, яғни университеттерде оқыту әлі күнге дейін дәстүрлі моно пәндер ретінде құрылған [24]. Пәнаралық байланысты интеграциялау - күрделі міндет. Бұған қол жеткізу тек пәндердің тұрақтылықпен байланысы болған жағдайда ғана мүмкін болады. Бұл өз кезегінде ТДМББ мазмұнын қолданыстағы оқу жоспарының шеңберіне интеграциялауға ықпал етеді [25].

Жоғары оқу орындарындағы ТДМББ-де пәнаралық қарым-қатынас әдістері екі санатқа бөлінеді: тұрақтылық бойынша дербес курстар және тұрақтылық мазмұнын қолданыстағы оқу бағдарламаларына интеграциялау [23]. Қолданбалы ғылымдар экологиялық мәселелерге қатысты сыни тұрғыдан ойлауға ықпал ететін дербес курстарды жақтайды [26]. Алайда, тек екі тәсілге сүйену редуccionистік, яғни шектеу және осылайша олар жоғары оқу орындарындағы әртүрлі пәндер бойынша ТДМББ -ді тиімді интеграциялаудың үш жақты тәсілін ұсынады. Моксидің [23] айтуы бойынша университеттер дербес ТДМББ бағдарламаларын әзірлеуі, тұрақтылықты қолданыстағы курстарға біріктіруі және бірлескен зерттеулер мен студенттерді тарту арқылы пәнаралық дағдыларды дамытуы керек.

Әдебиеттерден ТДМББ-ді жоғары оқу орындарына енгізу туралы жаһандық дискурстың әртүрлі екендігін айтады және білім беру саясаты дербес бағдарламаларды қолданыстағы оқу бағдарламаларындағы тұрақтылық құндылықтарымен үйлестіретін прагматикалық пәнаралық байланысты көбірек қолдайтынын да баса айтады. Алайда, бұл әдіс ТДМББ-ді кемелді түрде интеграциялау және университеттердің кең көлемді өзгерістерді жүзеге асырудағы ағымдағы мүмкіндіктері арасындағы алшақтықты көрсетеді.

ТДМ Қазақстан контекстінде

2000 жылдан бастап Қазақстан тұрақты Дамуды "Жасыл Көпір" және "Жасыл Экономика Жоспарлары" сияқты бастамалар арқылы жүзеге асырып келеді. Оның мақсаты – 2050 жылға қарай энергияның 50%-на дейін жаңартылатын көздерден өндіру. Бұл Қазақстан Республикасы Ұлттық Экономика Министрлігінің Статистика Комитетінің мәлімдемесі бойынша әлемнің дамыған 30 елінің қатарына кіру атты стратегиялық мақсаттарына сәйкес келеді.

Қазақстандық *Жасыл Қазақстан* жобасы экологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ету жөніндегі күш-жігерінің негізгі аспектілері ретінде ауа сапасын жақсартуға, қалдықтарды тиімді басқаруға, суды пайдалануға және экожүйелерді сақтауға баса назар аударады. Елдің тұрақты энергетикаға деген ұмтылысы ЭКСПО-2017 Көрмесінің *Болашақ Энергиясы* бастамасы аясында басымдық танытқан.

Білім беру және денсаулық сақтау секторлары ТДМ аясында алға жылжымағанымен, Қазақстан осы салалардағы қаражатты ұлғайту арқылы сапаны жақсартуда прогреске қол жеткізді [4]. Сондай-ақ, қағаз жүзінде ел әлеуметтік жағынан, әсіресе *БҰ Әйелдер* ұйымы қолдайтын гендерлік теңдік саласында алға жылжыды. Қазақстанның күш-жігері ТДМ-ның 5-ші мақсатына сәйкес келеді, оның гендерлік теңдікке деген кең міндеттемесі шеңберінде көшбасшылық, отбасылық құқықтар және тең экономикалық мүмкіндіктер саласындағы әділ гендерлік өкілдікті ілгерілетуге ықпал етеді [27]. Соңғы бірнеше онжылдықта Қазақстан басқарудың ауқымды реформаларын, өз экономикасын қайта құрылымдауды және қолданыстағы реформаларды күшейтуді жүзеге асыра отырып, барлық салаларда айтарлықтай прогреске қол жеткізді ТДМ-ның экономикалық, экологиялық және әлеуметтік аспектілері бойынша өз бастамаларын алға тартуды бастап кетті.

Дегенмен бұл іс әрекеттер мен құжаттар қабылдау ресми көріністі көрсетеді, ал шын мәнінде орындалуы мен нәтижелері белгісіз.

Қазақстандағы ТДМББ -ге қатысты академиялық дискурс

Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, ТДМББ жаһандық жылыну мен климаттың өзгеруінің бүкіл әлемге әсері баса айтылғандықтан, осы тұсқа баса назар аударылуда, сондықтан экологиялық білім беру жиі талқыланады [28]. Қазақстанда ТДМ-мен байланысты мәселелерге жиі назар аудара отырып, экологиялық білім беру дәстүрлі ТДМББ-ге қарағанда басымырақ. Төлеген [29] жоғары оқу орындарындағы өзекті экологиялық мәселелерді шешу және экологиялық сауатсыздықпен күресу үшін ТДМББ бағытталған жаңа тәсілді жақтайды.

Қазақстандық университеттер ТДМ-ні тұжырымдамасының экологиялық аспектілерімен тығыз байланысты. Бұл тұрақты дамудың кең аспектілерін ескермей Академиялық оқу бағдарламалары шеңберінде ТДМ біріктіруде алшақтықты тудырады [30]. Кукеева [31] жоғары білім беру тұрғысынан тұрақты дамуды өзекті мәселе деп қарап, тұрақты даму қағидаттарына сәйкес білім беру реформаларынсыз мемлекеттің бастамасын тұрақты дамуға көшіру мүмкін емес деп тұжырымдайды. Мұндай мәлімдемемен ғалымдар ТДМ құндылықтарын ілгерілетуге бағытталған оқыту мен мазмұнға бағытталған ТДМББ пәнін керектігін меңзейді. Жоғары білім беру саясаты "жасыл" университеттер мен ТДМ зерттеулерін ілгерілету үшін институционалдық деңгейде ТДМ-ның жалпы құндылықтарын интергациялап жатқандай көрінгенімен, университеттер ТДМББ тұрақты болашақ үшін оқыту мен оқытудың кешенді негізі ретіндегі рөлін жете түсінбейтін сыңайлы.

Зерттеу әдісі

Қазақстандағы білім беру саясатының ТДМББ-дің тұжырымдамасын зерттеу үшін осы мақалада бірнеше деңгейге бағытталған Қазақстандағы білім беру саясатының мазмұндық талдау әдісі қолданылады. Елдің дамуының жалпы стратегиясын белгілейтін ең жоғары деңгейі - заңнама. Оның аясында әр түрлі секторлар өз стратегияларын анықтайды. Мысалы "Қазақстан-2050" Стратегиясы [32] "Білім туралы" Заң [33] және

2023-2029 Жылдарға арналған Жоғары Білім мен Ғылыми Зерттеулерді Дамыту Тұжырымдамасы сияқты ұлттық саясат. Бұл Қазақстанда Білім беруді Қамтамасыз етуді, Сондай-ақ Жоғары Оқу Орындарының нақты стандарттарын белгілейтін Мемлекеттік Міндетті Стандарттарды басшылыққа алады. Бұл саясаттар белсенді түрде енгізіліп және жаңартылуда және Кардно [34] атап өткендей, бұл саясаттардың мақсаты мен функцияларын түсіну саясатты тиімді әзірлеу және іске асыруды талдау үшін өте маңызды.

Осы зерттеу аясында Қазақстанның алты жеке, орталық және аймақтық жоғары оқу орнының құжаттары талданды. Іріктеуге орталық және аймақтық орындардан әрқайсысы екі мемлекеттік университет және оңтүстік, Солтүстік, Батыс және Орталық Қазақстанды қамтитын екі орталық жеке университет таңдалды.

Бұл зерттеуде сапалы мазмұнды талдау тәсілі қолданды. Бұл әдіс сапалы деректердің мағынасын түсіндіру үшін жүйелі және икемді тәсіл ретінде тиімді [35]. Бұл әдіс бірнеше кезеңдерді қамтиды, соның ішінде сегменттеу, кодтау, бағалау және негізгі талдау арқылы жүзеге асырылатын кодтау жүйесін немесе құрылымын әзірлеу [35]. Кодтау құрылымы, біздің жағдайда, тұжырымдамаға негізделген және категориялардан және сол категориядан туындаған кіші категориялардан тұратын деректерге негізделген.

Құжаттарды талдау үшін ТДМББ категорияларын әзірлеу үшін біз ТДМББ ЮНЕСКО анықтамасына сәйкес негізгі құндылық және философия негізінде құрылғандығын бағаладық және тұрақтылықтың нақты құзыреттерін анықтадық. Институционалдық деңгейде біз оқу жоспарлары мен педагогикадағы ТДМББ-ға бағытталған мәліметтерді тексердік. Бұл тәсіл тұжырымдамаға негізделген және деректерге негізделген категорияларды бөліп көрсетті, бұл біздің талдауымызда қолданылатын кодтау жүйесін құруға негіз болды (1-Кесте). Бұл талдау құжаттардың үш деңгейін қарастырады: макро (ТДМББ -ге қатысты ұлттық саясат), орта (ТДМББ күн тәртібін қамтитын жүйелік саясат) және микро (ішкі институционалдық саясат). Әрбір деңгей ТДМББ-ің тиісті саясат шеңберінде қалай интеграциялағанына назар аударады.

Кесте 1

Негізгі категориялар жүйесі

	Тұжырымға негізделген	Дерекке негізделген
Негізгі категориялар	Тұтас көзқарас Трансформациялық Қатысу	Студенттерге бағытталған Құзыреттілікке негізделген
Негізгі категориялардан туындаған ішкі категориялар	Жүйелік ойлау Өмір бойы оқыту Жергілікті және жаһандық көзқарас Серіктестік Пәнаралық	Белсенді азамат Салауатты өмір салты Жаһандық сын-қатерлерге бейімделу Өмір бойы оқыту

Ұлттық жоғары білім беру саясатының мазмұнын талдау

Макро деңгей

Қазақстан-2050 стратегиясында экономикалық прагматизмге баса назар аударып, экономикалық дамуға, әлеуметтік әл-ауқатқа, ұлттық бірлікке басымдық беретін кешенді тәсіл көрсетілген. Ол білім беруді экономикалық стратегияның негізгі құралы ретінде қарап, ұзақ мерзімді экономикалық өсуді қолдау үшін жақсы дайындалған жұмыс күшінің қажеттілігіне баса назар аударады [32]. Атап айтқанда, онда "Кәсіптік-техникалық және жоғары білім, ең алдымен, ұлттық экономиканың мамандарға деген ағымдағы және перспективалық қажеттіліктерін барынша қанағаттандыруға бағытталуы керек" делінген [32]. Сондай-ақ университеттерді кәсіпкерлік дағдыларды дамытуға шақырады. Стратегия сондай-ақ патриотизмнің, тарихи сананың және күшті ұлттық бірегейліктің маңыздылығын атап өтеді: "біз бірлік пен келісім құндылықтарына, қоғамымыздың іргетасына, бірегей қазақстандық толеранттылығымыздың іргетасына баса назар аудардық" [32].

Қазақстанда «Білім туралы» Заңы (2007 ж.) білім берудің барлық салаларын реттейді, ұлттық саясаттың басымдықтарын белгілейді және оларды елдің кең жоспарлары мен ұмтылыстарына сәйкестендіреді. Жоғары білімнің кең мақсаттары ұлттық саясатта нақты егжей-тегжейлі көрсетілмегенімен, жоғары оқу орындарына "кәсіби құзыреттілікті де, жеке тұлғаның өсуін де дамытуға арналған білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін қазіргі ғылыми білім мен практиканы біріктіру арқылы қолайлы ортаны қамтамасыз етіп, жоғары академиялық біліктілігі бар тұлғаларды тәрбиелеу" міндеті жүктелген. Бұл заң сонымен қатар белсенді азаматтықты, патриотизмді, студенттердің өзін-өзі басқаруын, адамгершілікті және салауатты өмір салтын насихаттай отырып, білім берудегі сабақтастыққа баса назар аударады. 11-бапта білім беру жүйесінің мақсаты "белсенді азаматтық ұстанымы бар тұлғаны тәрбиелеу, мемлекеттің мәдени, экономикалық және қоғамдық-саяси өміріне қатысу қажеттілігін және жеке тұлғаның өз міндеттері мен құқықтарына саналы қатынасын қалыптастыру" деп нақты көрсетілген. Дегенмен «Білім туралы» Заң (2007 ж.) бұл мақсаттарға жетудің әдістерін нақтыламайды.

Сонымен қатар, 2023 Жылғы *Ерікті Ұлттық Шолу* сияқты тұрақты даму саласындағы ұлттық саясат құжаттары өмір бойы білім алудың және жаңа жаһандық сын-қатерлерге бейімделудің маңыздылығын көрсетеді. *Жасыл Экономика* саясаты ұлттық білім беру мен коммуникацияның кешенді бағдарламасына ықпал етеді. Бұл құжаттар ТДМББ -ді жетекші қағидат ретінде нақты көрсетпесе де, тұрақты білім беру және даму саясатының элементтерін қамтиды, сондықтан бұл ұлттық деңгейде астарлы болса да, ТДМББ -дің кеңірек танылуын көрсетеді.

Мезо деңгей

Жоғары оқу жүйесінің деңгейі «Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған Тұжырымдамасын» [36] басшылыққа ала отырып, Қазақстанның жоғары оқу орындарына арнайы бағытталған бағдарламалық құжаттарын қамтиды. "Бұл стратегиялық құжатта қол жетімділікті, интернационалдандыруды және модернизацияны қоса алғанда, 13 бағыт бойынша 17

мақсатты индикаторлары көрсетілген және университеттердің әлеуметтік маңызы бар жобаларды ұйымдастыру және аймақтық зерттеулер мен технологияларды дамыту жөніндегі үшінші миссиясы енгізілген. Бұл құжатта әлеуметтік жауапкершілік пен өзін-өзі басқару арқылы студенттердің жан-жақты дамуына баса назар аударылған және студенттерді үздіксіз даму дағдыларымен қамтамасыз етуге бағытталған осы жаңартылған стратегияның негізгі құрамдас бөлігі ретінде алдыңғы өмір бойы оқыту бастамасын қамтыған ("Жоғары білімді және ғылымды дамыту Тұжырымдамасы, 2023-2029").

Стратегияда білім беру бағдарламаларын еңбек нарығының сұраныстарына сәйкестендірудің маңыздылығы атап көрсетіп, "Инновациялық білім беру бағдарламалары еңбек нарығын көрегендікпен зерттеу және жаңа мамандықтарға деген сұранысты болжау негізінде әзірленетін болады" деп баса атап көрсеткен ("Жоғары білімді және ғылымды дамыту Тұжырымдамасы, 2023-2029 жж."). Бұл құжат сондай-ақ болашақ экономикалық өркендеу мен технологиялық жетістіктерге жету үшін білім берудегі модернизация мен инновацияларына баса назар аударады.

Қосымша растайтын құжаттарда оқу жүктемесіне және оқу ұзақтығына назар аудара отырып, білім беру мазмұнына қойылатын талаптарды белгілейтін жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі Білім Берудің Мемлекеттік Стандарттары кіреді. Бұл стандарттар салауатты өмір салты, азаматтық белсенділік және сыни тұрғыдан ойлау сияқты құзыреттіліктерді дамытуға, сондай-ақ мәдениетаралық коммуникация және кәсіпкерлік сияқты ТДМББ мен байланысты дағдыларға баса назар аударады.

Сонымен қатар, жоғары білім беру қызметінің нұсқаулықтары білім беру қызметінің ажырамас бөлігі ретінде университеттер үшін маңызды принциптерді, соның ішінде белсенді азаматтық пен қоғамдық сананы айқындап белгілейді. Бірінші курс студенттеріне арналған Үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстанның қазіргі тарихындағы тұрақты дамудың энергетикалық-экологиялық стратегиясын ұсыну және ақпараттық және байланыс технологиялары ТДМ біріктіру сияқты әртүрлі пәндерге тұрақты дамуды енгізудің мысалдарын ұсынады, дегенмен олар нақты ТДМББ -ді жан-жақты интеграциялауды емес, керісінше оқу бағдарламасының мазмұнының бір бөлігі ретінде қарастырады.

Ұлттық саясаттың қысқаша мазмұны

Ұлттық саясатқа шолу Қазақстандағы білім беру, ең алдымен, еңбек нарығының қажеттілігін қанағаттандыруға және қалыптасқан неолибералдық құндылықтарға баса назар аудара отырып, экономикалық өсудің құралы ретінде қарастырылатынын айқындалды. ТДМББ басты назарда болмаса да, оның элементтері ұлттық саясатқа енгізілген. Нәтижесінде бұл талдау ТДМББ-ің бес негізгі тақырыбын анықтайды: өмір бойы білім алу, белсенді азаматтық, студенттердің өзін-өзі басқаруы, салауатты өмір салты және жаһандық сын-қатерлерге бейімделу. Талдау нәтижесінде сыни тұрғыдан ойлау және проблемаларды шешу сияқты дағдылар ынталандырылғанымен, бұл саясаттың негізгі мақсаты экономикалық және еңбек нарығына бағытталғаны анықталды.

ТДМББ-ға қатысты ұлттық саясаттағы негізгі 5 концепт

ТДМББ-ің бес негізгі тақырыбы	Құжат	Құжаттағы мәлімет
САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ	KZ-2050	Дене шынықтыру және спорт - мемлекеттің ерекше назарында
	«Білім туралы» заң	Білім беру жүйесінің міндеттері: денсаулықты нығайту негіздерін қалыптастыру
	Жоғары білім беру және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының қызметіне арналған нұсқаулықтар	Жоғары оқу орындарындағы білім беру жұмыстары келесі негізде жүргізіледі: денсаулықты сақтау мәдениетін қалыптастыру
	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге арналған мемлекеттік міндетті стандарттар	ЖОО-ның міндетті бөлігі: денсаулықты сақтау бағытына бағдарлауға бағытталған
ТЕЗ БЕЙІМДЕЛУ	KZ-2050	Ең заманауи дағдылар мен білімдер өмірде пайдаланылуы тиіс Функционалдық сауаттылықты дамыту ұрпағымыздың заманауи өмірге бейімделуі үшін маңызды
	Білім туралы заң	Жалпы білім беру бағдарламалары: тұлғаның қоғамдағы өмірге бейімделуі
	2023-2029 жылдарға арналған ҚР-дағы ЖОО және ғылым дамуының концепциясы	Өмір бойы оқыту адамдардың бәсекеге қабілеттілігін бейімделу арқылы жетілдіреді
	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге арналған мемлекеттік міндетті стандарттар	ЖОО-ның міндетті бөлігі: заманауи әлемде қозғалысқа қабілетті тұлғаны қалыптастыруы тиіс ЖОО түлегі: өзгермелі әлеуметтік-мәдени жағдайларда тиімді әлеуметтену және бейімделу үшін алынған білімді қолдануы тиіс
ӨМІР БОЙЫ БІЛІМ АЛУ	KZ-2050	Жастар дағдыларды тұрақты меңгеріп, күнделікті өмірде пайдаланады
	«Білім туралы» заң	Білім беру = үздіксіз процесс, мемлекет жағдай жасауы тиіс
	2023-2029 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы Жоғары Білім мен Ғылымды Дамыту Концепциясы	Білім беру процесінің үздіксіздігі = жоғары білімнің негізгі қағидаларының бірі

	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге арналған мемлекеттік міндетті стандарттар	ЖОО-ның міндетті компоненті: өмір бойы білім алу дағдыларын қалыптастыруы тиіс ЖОО түлегі: өмір бойы жеке білім беру траекториясын құруы тиіс
БЕЛСЕНДІ АЗАМАТ	«Білім туралы» заң	Білім беру жүйесінің міндеті: белсенді азаматтығы бар тұлғаны тәрбиелеу, республиканың әлеуметтік-саяси, экономикалық және мәдени өміріне қатысу қажеттіліктерін қалыптастыру
	2023-2029 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы жоғары білімді және ғылымды дамыту Тұжырымдамасы	Студенттердің белсенді азаматтығын қалыптастыру
	Жоғары білім беру және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының қызметіне арналған нұсқаулықтар	ЖОО-ның міндетті компоненті: болашақ маманның белсенді азаматтығын қалыптастыруы тиіс ЖОО түлегі: Қазақстанның тарихи дамуының негізгі кезеңдерін, үлгілерін және ерекшеліктерін терең түсіну және ғылыми талдау негізінде белсенді азаматтық көрсетуі тиіс Білім беру жүйесінің білімдік мақсаты ол азаматтыққа баулу
СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУЫ	«Білім туралы» заң	Білім беру ұйымдарының қабілеттілігі: студенттік өзін-өзі басқару органдарының қызметіне көмек
	2023-2029 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы жоғары білімді және ғылымды дамыту Тұжырымдамасы	Студенттік өзін-өзі басқаруды нығайту қажет (студенттерде көшбасшылық дағдыларды дамыту)
	Жоғары білім беру және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының қызметіне арналған нұсқаулықтар	Университеттер студенттік басқару жұмысын қамтамасыз етуі тиіс

Институционалдық саясаттың мазмұнын талдау

ЖОО құжаттарында тұрақтылыққа деген ұмтылыс ұлттық саясаттан алынған негізгі тұжырымдамаларды көрсететін оқу бағдарламаларын, оқудан тыс бағдарламаларды, серіктестіктерді және зерттеулерді біріктіру арқылы көрінеді. Қазақстандағы жоғары оқу орындары өз саясатында ТДМББ -ді нақты анықтамаса да, олар миссиялар мен

білім беру мақсаттары туралы мәлімдемелер арқылы тұрақты дамуға бағытталғанын көрсетеді. Көбіне студенттерді қоғамға үлес қосуға дайындау үшін ТДМ-ны енгізген. Дегенмен, ТДМББ - ді енгізу университеттер арасында олардың жеке профильдері мен стратегиялық мақсаттарына байланысты өзгеріп отырады, көптеген мекемелерде ТДМББ-дің элементтері нақтыланбай іске қосылған. Осылайша, бизнес-білімге баса назар аударатын жеке университет "студенттердің бизнес пен жалпы қоғам үшін тұрақты құндылықтың болашақ генераторы болу және инклюзивті және тұрақты жаһандық экономика үшін жұмыс істеу мүмкіндіктерін дамытуға баса назар аударады" (Орталық Жеке Университет 1). Сонымен қатар, аймақтық мемлекеттік университеттердің миссиялары білім беру және ғылыми қызметті дамыту арқылы өз аймақтарының тұрақты дамуына бағытталған.

Кейбір университеттер тұрақты дамуды элементтерін өз бағдарламаларына белсенді түрде енгізуде. Мысалы, бір жеке университет өз іс-әрекетін әрбір ТДМ және ТДМББ қағидаттарына сәйкестендірген, ал екіншісі бір университет энергияны үнемдеу және денсаулық сақтау бастамаларына бағыттаған Жасыл Стил бағдарламасы арқылы тұрақтылықты дамытуда. Мемлекеттік университет өзінің даму стратегиясының бір бөлігі ретінде өзінің үшінші миссиясына сәйкес «білімді қоғамға тарату және әлеуметтік прогреске үлес қосуға» баса назар аударады (Орталық Мемлекеттік Университет 2). Сонымен қатар, бір жеке университет кампустың тұрақтылық мәдениетін құруға бағыттаған.

Жоғары оқу орындарының ТДМББ -ге жақындау тәсілдерінің бірі - тұрақтылықты оқу бағдарламасына енгізу. Кейбір университеттер мұны барлық студенттерге міндетті курстарды оқыту арқылы іске асырады. Оларға "халыққа қызмет көрсету саласындағы оқытуды ілгерілетуге және студенттерді кәсіби және әлеуметтік жауапты азамат болуға дайындауға" бағытталған сервистік оқыту курсы (Орталық Жеке Университет 1), сонымен қатар кәсіпкерлік сияқты курстар кіреді. Мұнда барлық студенттерге теория мен практика арқылы кәсіпкерліктің практикалық дағдылары үйретіледі (Аймақтық Мемлекеттік Университет 1). Университеттер Үнемді және Тұрақты Өндіріс, сондай-ақ экология сияқты тұрақты дамуды қамтитын элективті курстар мен бакалавриат бағдарламаларын ұсынады.

Институционалды саясатта өмір бойы білім алуға қатысты әртүрлі міндеттемелер көрсетілген. Бұл бастамаға университеттер әр түрлі басымдық танытады. Мысалы, бір жеке университет барлық жастағы адамдар үшін үздіксіз академиялық емес оқытуды қамтамасыз ететін кешенді модельді ұсынады, ал екіншісі қызметкерлердің қолжетімділігі мен дамуына баса назар аудара отырып, өмір бойы оқытуды үстірт қарастырады. Сол сияқты мемлекеттік университеттер де өмір бойы білім алуға баса назар аударады. Олардың бірі оны ғылыми-зерттеу мекемесіне айналдыруда маңызды рөл атқарады десе, ал екіншісі өмір бойы білім алудың экзистенциалды дағдыларын түлектердің бойынан табылатын маңызды дағды деп санайды. Бұл көрініс білім беру кезеңдері мен институционалды стратегияларға өмір бойы оқытуды енгізудің әртүрлілігін көрсетеді. Олар мақсат қою және оған жету қабілеті, өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту қабілеті сияқты дағдыларды "өмір бойы әмбебап қолдануға болатын және

студент таңдаған білім беру бағдарламасына қарамастан қолдануға болатын" дағдыларға баса назар аударады (Аймақтық Мемлекеттік Университет 2). Тағы бір мемлекеттік университет өмір бойы оқуға егжей-тегжейлі түсініктеме бермесе де, академиялық саясатының негізгі принциптерінің бірі ретінде көрсетеді. Осылайша, өмір бойы оқыту мемлекеттік және жеке университеттердегі институционалдық саясатта азды-көпті көрініс табады деген қорытынды жасауға болады. Дегенмен, университетте өмір бойы оқытуды қамтитын бірауызды философия жоқ.

Көптеген университеттер салауатты өмір салтын спортпен шұғылдану және сыныптан тыс жұмыстар арқылы насихаттайды. Мысалы, бір мемлекеттік университет оны өзінің білім беру жүйесінің негізгі атрибуты ретінде енгізген. Бұл мекеме бұған "салауатты өмір салты туралы ғылыми идеяларды қалыптастыру және рухани және физикалық өзін-өзі жетілдіру дағдыларды қалыптастыру" арқылы қол жеткізуге бағытталған (Облыстық Мемлекеттік Университет 2). Сонымен қатар бір басқа жеке университетте денсаулықты нығайтуға баса назар аударған, яғни ғылыми-зерттеу бастамаларының қолдауымен, денсаулықты нығайтуға деген берік міндеттемені басшылыққа алған. Көптеген университеттер салауатты өмір салтын ұстануға баса назар аударғанымен, кейбіреулері оны студенттердің денсаулығына басымдық берудегі айырмашылықтарды көрсете отырып, негізгі бағыттан гөрі көмекші бағыт ретінде қарастырады.

Сонымен қатар, белсенді азаматтық бастамасы үш университеттің стратегиясының негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Дегенмен оны жүзеге асыру әр түрлі. Мысалы, екі мемлекеттік университет ұлттық саясаттық ұстанымға бағытталған, бірақ олардың егжей-тегжейлі орындалуы жайында толық мәлімет жоқ. Бұл осы оқу орындарының студенттер арасында азаматтық-құқықтық жауапкершілікті арттыруға қаншалықты терең араласатындығындағы айырмашылықтарды көрсетеді.

Бір университеттің миссиясы мемлекет пен қоғамға қызмет ету үшін бәсекеге қабілетті тұлғаны дамытуға баса назар аударса (Орталық Мемлекеттік Университет 2), ал екіншісінің миссиясы түлектерге арналған атрибуттар моделі белсенді азаматтықты қалыптастыруға бағытталған. Екі университет те белсенді азаматтықты нақты анықтама бермей-ақ, белсенді азаматтық ұстанымы бар адами капиталды дамытуды стратегияларына көрсетіп, бағдарламаларына енгізген. Сонымен қатар студенттердің өзін-өзі басқаруы - студенттердің демократиясы үшін маңызды болып саналатын ұлттық және институционалдық саясаттың маңызды бағыты. Бұл студенттерге қоғамдастық мәселелерін өз бетінше шешуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл университеттердің студенттер арасындағы азаматтық жауапкершілік пен үлес қосуға қатысуды басқаруды дамытудағы рөлін көрсетеді. Мысалы, бір жеке университет студенттік өзін-өзі басқаруды "студенттерге қоғамдастық үшін маңызды тақырыптарды өз бетінше анықтауға және тапсырмаларды орындау жолдарын таңдауға мүмкіндік беретін студенттік демократияның нақты нысаны" ретінде қарастырады (Орталық Жеке Университет 1). Сол сияқты, тағы бір жеке университет студенттік өзін-өзі басқару университет әкімшілігінің алдында студенттердің мүдделерін қорғайтын өкілді орган ретінде қызмет етеді деп мәлімдейді.

Осы университеттердегі студенттік өзін-өзі басқару органдарының міндеттері әлеуметтік және инновациялық жобаларды ұйымдастыруды, академиялық және оқудан тыс мәселелерді шешуді, студенттік өмір мен белсенділікті дамытуды, студенттердің құқықтары мен бостандықтарын қорғауды қамтиды. Студенттердің өзін-өзі басқаруын ілгерілетудің басты негіздемесі - жағымды қасиеттерді тәрбиелеу, басымдықты неге қою керектігін анықтау, қабілетін арттыру және студенттердің жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуына ықпал етуі. Бұл студенттердің мүмкіндіктерін арттыруға және студенттерді университет қауымдастығының академиялық және әлеуметтік құрылымына белсенді үлес қосушылар ретінде тануға деген ұмтылысты көрсетеді.

Серіктестік және Ынтымақтастық

Тұрақты дамуға қосатын үлесінің ажырамас бөліктерінің бірі – ТДМ-на қол жеткізу мақсатында барлық мүдделі тараптармен серіктестік пен ынтымақтастық орнату. Мысалы, бір жеке университеттің саясаты БҰҰ-ның Академиялық Ықпалына, БҰҰ-ның ЖБББП (Жауапты Басқарушылық Білім Беру Принциптері) бастамаларына және Орталық және Шығыс Еуропа Басқару Дамыту Қауымдастығы (ОШЕБДҚ) манифестіне сүйене отырып, жаһандық тұрақтылық бастамаларына сәйкес келеді. Осы серіктестіктердің барлығы халықаралық ұйымдармен бірлесе отырып, тұрақты және жауапты білім беруді дамытуға деген ұмтылысты көрсетеді.

Инновация және Зерттеу

Университеттер зерттеулер мен инновациялар арқылы тұрақты дамуға деген жақтаушылығын көрсетеді. Мысалы, үш мемлекеттік университеттерде "жасыл" технологиялар мен экожүйелер сияқты тұрақтылықтың әртүрлі мәселелеріне бағытталған ғылыми-зерттеу орталықтары жұмыс істейді. Басқа бір мемлекеттік университетте қосымша зерттеулер инклюзивті білім беру мен табиғи ресурстарды басқаруға басымдық берген. Зерттеу жұмыстарын жүргізумен қатар, бұл мекемелер студенттердің жобаларын қолдай отырып, ТДМ ілгерілету мақсатында оқу процесіне енгізген.

Институционалды саясатты талдаудың қысқаша мазмұны

Институционалды саясаттың мазмұндық талдауы оқу бағдарламаларын интеграциялау, институционалды міндеттемелер, серіктестіктер және зерттеулер сияқты әртүрлі өлшемдердегі тұрақты дамуға баса назар аударылғанын көрсетті. Бағдарламалық құжаттардың бұл деңгейі жоғары оқу орындарына бағытталғанына қарамастан, тенденция ұлттық деңгейге ұқсас. Жоғары оқу орындарының саясатында ТДМББ үшін нақты анықтамалар мен негіздер айқындалып көрсетілмесе де, тұрақты дамуға және тұрақты дамуды білім беруге интеграциялауға деген ұмтылыс университеттердің миссиялары, іс-шаралары мен бағдарламалық құжаттарында айқын көрінеді.

Талқылау

Бұл зерттеу арқылы біз Қазақстанның энергетика және білім беру сияқты салалардағы әртүрлі бастамалар арқылы тұрақты дамуға ұмтылғанымен, жоғары білім беру саясатында тұрақты даму философиясының біртұтас интеграциясы жоқ екенін анықтадық. Ұлттық дискурс, ең алдымен, ТДМББ-дың кешенді тәсіліне емес, неолибералдық жаһанданудың

әсерін көрсететін құзыреттілікке негізделген және еңбек нарығына бағытталған мақсаттарға баса назар аударады. Неолибералдық саясаттың негіздемелері бүкіл әлемдегі ұлттық күн тәртібіне енген [37] және Қазақстанда бұл көрініс қалыпты жағдай. Кеңестік дәуірде жоспарлы экономикасы және орташа табысы бар дамушы ел ретінде Қазақстан 1991 жылы тәуелсіздік алғаннан кейін халықаралық деңгейде артта қалмауға тырысты, осылайша үкімет Дүниежүзілік Банк сияқты халықаралық ұйымдардың саясатын насихаттауға сүйенді. Бұл өз кезегінде Қазақстанның қазіргі саясатының көпшілігіне әсер етті [38].

Қазақстан халықаралық эталондарда белгіленген тұрақты даму тұжырымдамасына бейілділігін көрсетеді, дегенмен оның жоғары білім беру саясатында ТДМББ интеграциялау үшін кешенді жүйелі құрылым жоқ. Саяси дискурс тұрақты дамудың күн тәртібіне бағытталмай, құзыреттілікке негізделген, еңбек нарығына бағытталған мақсаттарға баса назар аударып, ТДМББ үшін өте маңызды жүйелік ойлау және пәнаралық қатынастар шетте қалып қойған. Өмір бойы білім алу және белсенді азаматтыққа баулу сияқты өзекті аспектілер туралы айтылады, бірақ ол тұрақты даму мақсаты аясында қарастырылмаған. Сонымен қатар, "жасыл" дағдыларды дамытуға назар аз аударылып, біртұтас шеңберде қарастырылмайды. Көбіне бұл жалпы университет аясында емес, белгілі бір факультет пәндерінде жүзеге асырылады.

Жоғары білім беру саясаты білім берудің трансформациялық әлеуетін экологиялық, әлеуметтік және экономикалық тұрғыдан толық пайдалана алмайтындығы айқындалды. «Белсенді азаматтық» ұғымы нақты анықталмаған және студенттік өзін-өзі басқару демократиялық қасиеттерді дамытуға ынталандырылғанымен, оның тұрақты дамуға ықпал етудегі рөлі нақты көрсетілмеген. Егер жүйелі ойлау арқылы себеп-салдар нәтижесіне басымдық берілгенде студенттердің климаттың өзгеруіне қарсы іс-әрекеттегі рөлін және тұрақты даму саласындағы тың бастамаларды күшейтуі мүмкін болар еді.

Мемлекеттік және жеке университеттер арасында тұрақты дамуға деген ұмтылыста айқын қарама-қайшылықтар анықталды. Мемлекеттік мекемелер ұлттық саясатпен тығыз байланысты, бұл университеттердің жеке дербес белсенділігін шектеуде. Керісінше, еркіндігі жоғары жеке университеттер өздерінің тұрақты даму бағдарламаларын белсенді түрде жүзеге асыруға бейім екенін көрсетті. Мемлекеттік университеттер ұлттық директиваларды орындаудан тыс тұрақты дамуға автономды тәсілді қажет етеді. Жеке мекемелер ТДМББ -ге бірыңғай көзқарасты ілгерілету үшін олардың қызметінің ұлттық тұрақты даму мақсаттарына сәйкестігін қамтамасыз етуі керек. Бұл ТДМББ-ді қосымша емес, бүкіл сектор бойынша дәйекті және біртұтас интеграцияға ықпал ететін Қазақстандағы университеттік білім берудің ажырамас, трансформациялық элементі ретінде қарастыруды өзгертуді талап етеді.

Бұл зерттеу Қазақстанның ғана контекстінде шоғырланғанымен, басқа ұқсас контекстерге немесе бүкіл әлемге кеңінен қолданылуы мүмкін кейбір салдарларға да қатысы бар. Біріншіден, зерттеу ұлттық және институционалдық интеграциядағы тұрақтылық мәселелері бойынша пікірталастармен үндеседі. Біз бұл зерттеу арқылы басқа да контекстегі елдердің тұрақты даму туралы білім беру немесе тұрақты даму үшін

білім беру мақсатына ұмтылуын айқындау керек екенін меңзейміз. Екіншіден, біздің пайымдауымызша, тұрақты даму дағдарысымен күресу үшін ұлттық үкіметтер ТДМББ саясатының ұлттық деңгейде біртұтас интеграциялануына баса назар аударуы керек. Сонымен қатар, қазіргі әлемдік аласапыран кезде үкімет пен университеттер күрделі мәселелерді бірлесіп шешу үшін бірлескен күш-жігерді біріктіруі керек [39]. Көптеген халықаралық ғалымдардың пікірінше, біз әртүрлі деңгейдегі интеграцияны жақсарту үшін жүйелі, пәнаралық университеттік білім беруді керектігін аса басымдық көрсету керек деп пайымдаймыз.

ТДМББ жоғары оқу орындарын болашақ мамандар мен азаматтарды қоғамдағы тұрақты өзгерістерге қажетті біліммен, дағдылармен, құндылықтармен және көзқарастармен белсенді түрде қамтамасыз етуге шақыра отырып, тұрақты даму үшін білім беруді көздейді [40].

Қорытынды және Ұсыныстар

Бұл зерттеу Қазақстанның жоғары білім беру жүйесінде ТДМББ-ге неғұрлым жан-жақты және трансформациялық көзқарастың ТДМББ қажеттілігін айқындайды. Ұлттық және институционалды саясатты шолу арқылы ұлттық деңгейде ТДМББ -ны біртұтас қабылдаудың жоқтығын айқындалып, институционалды деңгейде ТДМББ принциптерінің бөлшектенген интеграциясын дәлелденді. ЮНЕСКО-ның 2030 жылға дейінгі Күн тәртібіне қол жеткізуге және елдегі тұрақты дамуға жәрдемдесуге елеулі үлес қоса отырып, жоғары білім берудегі ТДМББ-ге неғұрлым дәйекті және тиімді көзқарас қалыптастыру үшін Қазақстан институционалды мүдделі тараптар мен саясаткерлердің бірлескен күш-жігеріне негізделген ұлттық деңгейде жан-жақты саясат жүйесін әзірлеуі қажет. ТДМББ ел үшін нені білдіретіні және институттар оны оқыту мен оқытуға қалай біріктіре алатыны туралы ортақ жол картасын қалыптастыру қажет. Бұл жол карта құрылымы тек экологиялық аспектіге назар аудармай, тұрақтылықтың барлық аспектілерін қамтуы керек. Бұл құрылым тек саяси мәтін ғана емес, сонымен қатар бүкіл ел бойынша университеттік білім берудің барлық аспектілері бойынша іс жүзінде біріктірілуі керек.

Зерттеу кемшілігі

Бұл зерттеу тек саяси мәтіндерге сүйенгендіктен, контекстік мәнін немесе шешімдердің қыр-сырын толық жеткізе алмайды және бұл талдаудың жан-жақты тереңдігіне әсер етті. Біз тек университет веб-сайттарының деректеріне сүйеніп, сипаттамалық тәсіл қолдандық, онда баршаға жарияланбаған деректер мен оқу бағдарламаларының егжей-тегжейлі мазмұны көрсетілмеген. Сондықтан, институционалды деңгейде ТДМББ-ің интеграциясы туралы түсінікті жақсарту үшін басқа да түрлі әдістерді пайдалана отырып, қосымша зерттеулер жүргізу керек.

Алғыстар

Ғылыми жоба Орталық Азия білім беру инновациялары мен трансформацияларды зерттеу орталығымен (CARCEIT) қаржыландырған.

Авторлардың қосқан үлесі

Бұл мақала Назарбаев Университетінің Жоғары білім беру мектебінің CARCEIT жобасы шеңберінде жүзеге асырылған "Тұрақты даму және жоғары оқу орындары: Қазақстан студенттерінің көзқарасы" CARCEIT GSE2023007 жобасы аясында жазылды. Осы мақалаға жобаның жетекші зерттеушісі **Гүлжанат Ғафу** жалпы мақаланың негізгі идеясын қалап, барысын қадағалап, бағыт-бағдар беріп, кіріспе бөлімінің негізіне және талқылау бөлімі мен қорытынды бөліміне зор интеллектуалдық үлесін қосты. Анара Жансеитова ұлттық және институционалды саяси деректерге ауқымды талдау жасап, негізгі ұлттық саясаттағы негізгі бес концептін айқындап жалпы зерттеу нәтижесіне үлес қосты. Нұргүл Терлікбаева осы мақалаға тұрақты даму және білім беру жөніндегі халықаралық және жергілікті дискурсты кешенді талдау арқылы концептуалдық аспектілерін синтездеп, талдау бөліміне шолу жасады. Үш автордың бірлескен зерттеулері мен талдаулары мақаланың эпистемологиялық негізін қалады.

Әдебиеттер тізімі

1. Barth M., Rieckmann M. State of the Art in Research on Higher Education for Sustainable Development // In: Barth M., Michelsen G., Rieckmann M., Thomas I. (Eds.). Routledge Handbook of Higher Education for Sustainable Development. – 2016. – P. 100-113.
2. de Haan G. The BLK '21' programme in Germany: A 'gestaltungskompetenz'- based model for Education for Sustainable Development // Environmental Education Research. – 2006. – Vol. 12, no. 1. – P. 19-32. <https://doi.org/10.1080/13504620500526362>
3. UNESCO. UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. – 2014.
4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A roadmap. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. – 2020.
5. Glavič P. Identifying key issues of education for Sustainable Development // Sustainability. – 2020. – Vol. 12, no. 16. – P. 65. <https://doi.org/10.3390/su12166500>
6. Pauw J., Gericke N., Olsson D., Berglund T. The effectiveness of education for Sustainable Development // Sustainability. – 2015. – Vol. 7, no. 11. – P. 15693-15717. <https://doi.org/10.3390/su71115693>. - журнальная статья на англ.яз.
7. Mochizuki Y. Educating for transforming our world: Revisiting international debates surrounding education for Sustainable Development // Current Issues in Comparative Education. – 2016. – Vol. 19, no. 1.
8. UNESCO. What you need to know about education for sustainable development // UNESCO.org. – 2023. – November 17. <https://www.unesco.org/en/education-sustainable-development/need-know>
9. Balls E. Analysing key debates in education and sustainable development in relation to ESD practice in Viet Nam // International Journal of Development Education and Global Learning. – 2016. – Vol. 8, no. 1. <https://doi.org/10.18546/ijdegl.8.1.03>

10. Jickling B. Environmental Education Research: To what ends? // *Environmental Education Research*. – 2009. – Vol. 15, no. 2. – P. 209–216. <https://doi.org/10.1080/13504620902770345>
11. Nguyen T. P. Education for Sustainable Development in Vietnam: Exploring the Geography Teachers' perspectives // *International Research in Geographical and Environmental Education*. – 2018. – Vol. 27, no. 4. – P. 341–356. <https://doi.org/10.1080/10382046.2017.1366204>
12. Milton S. Higher education and sustainable development goal 16 in fragile and conflict-affected contexts // *Higher Education*. – 2021. – Vol. 81, no. 1. – P. 89–108. <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00617-z>
13. Setti A. F., Azeiteiro U. M. Education for Sustainable Development in Brazil: Challenges for inclusive, differentiated and multicultural education // *Biodiversity and Education for Sustainable Development*. – 2016. – P. 237–248. https://doi.org/10.1007/978-3-319-32318-3_15
14. Kopnina H., Meijers F. Education for Sustainable Development (ESD) // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2014. – Vol. 15, no. 2. – P. 188–207. <https://doi.org/10.1108/ijshe-07-2012-0059>
15. Agbedahin A. V. Sustainable development, education for sustainable development, and the 2030 agenda for sustainable development: Emergence, efficacy, Eminence, and future // *Sustainable Development*. – 2019. – Vol. 27, no. 4. – P. 669–680. – <https://doi.org/10.1002/sd.1931>
16. UNESCO. Education for All: The Quality Imperative, EFA Global Monitoring Report // UNESCO Paris. – 2004. – <https://www.unesco.org/gem-report/en/efa-quality>
17. Sipos Y., Battisti B., Grimm K. Achieving transformative sustainability learning: Engaging head, hands and heart // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2008. – Vol. 9, no. 1. – P. 68–86. – <https://doi.org/10.1108/14676370810842193>
18. Ryan A., Tilbury D. Flexible pedagogies: New pedagogical ideas // *Higher Education Academy*. – 2013
19. Mulà I., Tilbury D., Ryan A., Mader M., Dlouhá J., Mader C., ... Alba D. Catalysing change in higher education for sustainable development: A review of professional development initiatives for university educators // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2017. – Vol. 18, no. 5. – P. 798–820. – <https://doi.org/10.1108/IJSHE-01-2016-0002>
20. Hopkins C., McKeown R. Guidelines and recommendations for reorienting teacher education to address sustainability (Technical Paper N° 2) // UNESCO. – 2005.
21. Sterling S. R., Maxey L., Luna H. The sustainable university: Progress and prospects. – 2013
22. Kioupi V., Voulvoulis N. Education for Sustainable Development: A systemic framework for connecting the SDGs to educational outcomes // *Sustainability*. – 2019. – Vol. 11, no. 21. – P. 6104. – <https://doi.org/10.3390/su11216104>
23. Mokski E., Leal Filho W., Sehnem S., Andrade Guerra J. B. S. O. D. Education for sustainable development in higher education institutions: An approach for effective interdisciplinarity // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2023. – Vol. 24, no. 1. – P. 96–117. – <https://doi.org/10.1108/IJSHE-02-2022-0067>
24. Howlett C., Ferreira J. A., Blomfield J. Teaching sustainable development in higher education: Building critical, reflective thinkers through an interdisciplinary approach // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2016. – Vol. 17, no. 3. – P. 305–321. – <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2014-0102>

25. Chau K. W. Incorporation of sustainability concepts into a civil engineering curriculum // Journal of Professional Issues in Engineering Education and Practice. – 2007. – Vol. 133, no. 3. – P. 188-191. – [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)1052-3928\(2007\)133:3\(188\)](https://doi.org/10.1061/(ASCE)1052-3928(2007)133:3(188))
26. Braßler M., Sprenger S. Fostering Sustainability Knowledge, attitudes, and behaviours through a tutor-supported interdisciplinary course in education for Sustainable Development // Sustainability. – 2021. – Vol. 13, no. 6. – P. 3494. – <https://doi.org/10.3390/su13063494>
27. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – 2015.
28. Khaydarov S., Kosimov A., Holmatov A. The integration of ESD in the higher education curriculum through citizenship education: A case from Westminster International University in Tashkent // United Nations. – 2022. – <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210019873c008/read>
29. Төлеген А. Б. Болашақ биология пәні мұғалімдерінің экологиялық құзыреттілігін қалыптастыру // «Qazaq Journal of Young Scientist» халықаралық ғылыми журналы. – 2023. – Vol. 1, no. 4. – P. 7-14.
30. Korotkova T. S., Zakirova D. I. Environmental education and education for sustainable development: general and special // Вестник университета Туран. – 2021. – No. 1. – P. 110-115
31. Kukeyeva F., Delovarova L., Ormysheva T., Davar A. Higher education and sustainable development in Kazakhstan // Procedia-Social and Behavioral Sciences. – 2014. – Vol. 122. – P. 152-156.
32. Назарбаев Н. Стратегия "Казахстан-2050": Новый политический курс состоявшегося государства // Adilet Zan. – 2012. – <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050>
33. Назарбаев Н. Закон об образовании (с изменениями и дополнениями на 01.01.2024) // № 319-III. – 2007, 27 июля. – Retrieved from https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747
34. Cardno C. Policy Document Analysis: A practical educational leadership tool and a qualitative research method // Educational Administration: Theory and Practice. – 2019. – Vol. 24, no. 4. – <https://doi.org/10.14527/kuey.2018.016>
35. Schreier, M. Qualitative Content Analysis // The SAGE Handbook of qualitative data analysis. – 2012. – P. 170-183.
36. Правительство Республики Казахстан. Об утверждении Концепции развития высшего образования и науки в Республике Казахстан на 2023–2029 годы. // Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан – 2023, 28 марта. [Электронды ресурс] – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000248>
37. McKenzie, M., Bieler, A., McNeil, R. Education policy mobility: Reimagining sustainability in neoliberal times // In Environmental and Sustainability Education Policy – 2018. – P. 80-98.
38. Steiner-Khamsi, G., Silova, I., & Johnson, E. M. Neoliberalism liberally applied: Educational policy borrowing in Central Asia // World Yearbook of Education 2006 – 2013. – P. 217-245.
39. Lozano, R., Lozano, F. J., Mulder, K., Huisingh, D., Waas, T. Advancing higher education for sustainable development: international insights and critical reflections // Journal of Cleaner Production. – 2013a – Vol. 48 – P. 3-9
40. Lozano, R., Lukman, R., Lozano, F. J., Huisingh, D., Lambrechts, W. Declarations for sustainability in higher education: becoming better leaders, through addressing the university system // Journal of cleaner production. – 2013b – Vol. 48. – P. 10-19

References

1. Barth, M., Rieckmann, M. State of the Art in Research on Higher Education for Sustainable Development. In M. Barth, G. Michelsen, M. Rieckmann, & I. Thomas (Eds.), *Routledge Handbook of Higher Education for Sustainable Development*, 100-113 (2016).
2. de Haan, G. The BLK '21' programme in Germany: A 'gestaltungskompetenz'-based model for Education for Sustainable Development, *Environmental Education Research*, 12(1), 19-32 (2006). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1080/13504620500526362>
3. UNESCO. UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2014).
4. UNESCO. Education for Sustainable Development: A roadmap, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020).
5. Glavič, P. Identifying key issues of education for Sustainable Development. *Sustainability*, 12(16), 6500 (2020). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.3390/su12166500>
6. Pauw, J., Gericke, N., Olsson, D., Berglund, T. The effectiveness of education for Sustainable Development. *Sustainability*, 7(11), 15693-15717 (2015). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.3390/su71115693>
7. Mochizuki, Y. Educating for transforming our world: Revisiting international debates surrounding education for Sustainable Development. *Current Issues in Comparative Education*, 19(1) (2016). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.52214/cice.v19i1.11538>
8. UNESCO. What you need to know about education for sustainable development. UNESCO.org. (2023, November 17). [Electronic resource] – Available at <https://www.unesco.org/en/education-sustainable-development/need-know>
9. Balls, E. Analysing key debates in education and sustainable development in relation to ESD practice in Viet Nam. *International Journal of Development Education and Global Learning*, 8(1) (2016). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.18546/ijdegl.8.1.03>
10. Jickling, B. Environmental Education Research: To what ends? *Environmental Education Research*, 15(2), 209-216 (2009). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1080/13504620902770345>
11. Nguyen, T. P. Education for Sustainable Development in Vietnam: Exploring the Geography Teachers' perspectives. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 27(4), 341-356 (2018). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1080/10382046.2017.1366204>
12. Milton, S. Higher education and sustainable development goal 16 in fragile and conflict-affected contexts. *Higher Education*, 81(1), 89-108 (2021). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00617-z>
13. Setti, A. F., Azeiteiro, U. M. Education for Sustainable Development in Brazil: Challenges for inclusive, differentiated and multicultural education. *Biodiversity and Education for Sustainable Development*, 237-248 (2016). [Electronic resource] – Available at https://doi.org/10.1007/978-3-319-32318-3_15
14. Kopnina, H., Meijers, F. Education for Sustainable Development (ESD). *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 15(2), 188-207 (2014). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1108/ijshe-07-2012-0059>
15. Agbedahin, A. V. Sustainable development, education for sustainable development, and the 2030 agenda for sustainable development: Emergence, efficacy, Eminence, and future. *Sustainable*

Development, 27(4), 669–680 (2019). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1002/sd.1931>

16. UNESCO. Education for All: The Quality Imperative, EFA Global Monitoring Report. UNESCO Paris. (2004). [Electronic resource] – Available at <https://www.unesco.org/gem-report/en/efa-quality>

17. Sipos, Y., Battisti, B., & Grimm, K. Achieving transformative sustainability learning: Engaging head, hands and heart. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9(1), 68–86 (2008). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1108/14676370810842193>

18. Ryan, A., & Tilbury, D. Flexible pedagogies: New pedagogical ideas. *Higher Education Academy* (2013).

19. Mulà, I., Tilbury, D., Ryan, A., Mader, M., Dlouhá, J., Mader, C., ... Alba, D. Catalysing change in higher education for sustainable development: A review of professional development initiatives for university educators. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 18(5), 798-820 (2017). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1108/IJSHE-01-2016-0002>

20. Hopkins, C., McKeown, R. Guidelines and recommendations for reorienting teacher education to address sustainability (Technical Paper N° 2). UNESCO (2005).

21. Sterling, S. R., Maxey, L., Luna, H. The sustainable university: Progress and prospects. Routledge (2013).

22. Kioupi, V., Voulvoulis, N. Education for Sustainable Development: A systemic framework for connecting the SDGs to educational outcomes. *Sustainability*, 11(21), 6104 (2019). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.3390/su11216104>

23. Mokski, E., Leal Filho, W., Sehnem, S., Andrade Guerra, J. B. S. O. D. Education for sustainable development in higher education institutions: An approach for effective interdisciplinarity. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 24(1), 96-117 (2023). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.1108/IJSHE-02-2022-0067>

24. Howlett, C., Ferreira, J. A., Blomfield, J. Teaching sustainable development in higher education: Building critical, reflective thinkers through an interdisciplinary approach. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 17(3), 305-321 (2016). <https://doi.org/10.1108/IJSHE-07-2014-0102>

25. Chau, K. W. Incorporation of sustainability concepts into a civil engineering curriculum. *Journal of Professional Issues in Engineering Education and Practice*, 133(3), 188-191 (2007). [Electronic resource] – Available at [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)1052-3928\(2007\)133:3\(188\)](https://doi.org/10.1061/(ASCE)1052-3928(2007)133:3(188))

26. Braßler, M., Sprenger, S. Fostering Sustainability Knowledge, attitudes, and behaviours through a tutor-supported interdisciplinary course in education for Sustainable Development. *Sustainability*, 13(6), 3494 (2021). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.3390/su13063494>

27. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development (2015).

28. Khaydarov, S., Kosimov, A., Holmatov, A. The integration of ESD in the higher education curriculum through citizenship education: A case from Westminster International University in Tashkent. United Nations (2022). [Electronic resource] – Available at <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210019873c008/read>

29. Tölegen, A. B. Bolashaq biologiya pәni mugalimderinin ekologialıq quzyrettiligin qalıptastrı. *Qazaq Journal of Young Scientist halyqaralyq gylimi jurnalı*, 1(4), 7-14 (2023). [in Kazakh]

30. Korotkova, T. S., Zakirova, D. I. Environmental education and education for sustainable development: general and special. (1), 110-115 (2021).

31. Kukeyeva, F., Delovarova, L., Ormysheva, T., Davar, A. Higher education and sustainable development in Kazakhstan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 122, 152-156 (2014).
32. Nazarbayev, N. Strategiya "Kazakhstan-2050": Novyy politicheskiy kurs sostoyavshegosya gosudarstva. ["Kazakhstan-2050" Strategy: A new political course of an established state]. Adilet Zan. (2012). [Electronic resource] – Available at <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050> [in Russian]
33. Nazarbayev, N. Zakon ob obrazovanii (s izmeneniyami i dopolneniyami na 01.01.2024. [Law on Education (with changes and amendments as of 1 January 2024)] No. 319-III (2007, July 27). [Electronic resource] – Available at https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747 [in Russian]
34. Cardno, C. Policy Document Analysis: A practical educational leadership tool and a qualitative research method. *Educational Administration: Theory and Practice*, 24(4) (2019). [Electronic resource] – Available at <https://doi.org/10.14527/kuey.2018.016>
35. Schreier, M. Qualitative Content Analysis. In *The SAGE Handbook of qualitative data analysis*, 170–183 (2012).
36. Government of the Republic of Kazakhstan. Ob utverzhdenii Kontseptsii razvitiya vysshego obrazovaniya i nauki v Respublike Kazakhstan na 2023 – 2029 gody [Approval of the Concept of Development of Higher Education and Science in the Republic of Kazakhstan for 2023–2029]. Postanovlenie (Resolution) No. 248. (2023, March 28). [Electronic resource] – Available at <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000248> [in Russian]
37. McKenzie, M., Bieler, A., McNeil, R. Education policy mobility: Reimagining sustainability in neoliberal times. In *Environmental and Sustainability Education Policy*, 80-98 (2018).
38. Steiner-Khamsi, G., Silova, I., Johnson, E. M. Neoliberalism liberally applied: Educational policy borrowing in Central Asia. In *World Yearbook of Education 2006*, 217-245 (2013).
39. Lozano, R., Lozano, F. J., Mulder, K., Huisinigh, D., Waas, T. Advancing higher education for sustainable development: international insights and critical reflections. *Journal of Cleaner Production*, 48, 3-9 (2013a).
40. Lozano, R., Lukman, R., Lozano, F. J., Huisinigh, D., Lambrechts, W. Declarations for sustainability in higher education: becoming better leaders, through addressing the university system. *Journal of cleaner production*, 48, 10-19 (2013b).

Г.Г. Гафу, Н.Р. Терлікбаева, А.К. Жансеитова

Назарбаев Университет, Астана, Қазақстан

**Направлена ли система высшего образования в Казахстане на устойчивое развитие?
Анализ национальной и институциональной политики**

Аннотация: В данной статье исследуется концепция образования в интересах устойчивого развития (ОУР) в образовательной политике Казахстана на основе качественного контент-анализа политических документов национального и институционального уровней. Обзор национальной и институциональной политики показывает фрагментарную интеграцию принципов ОУР, при этом лишь частично учитываются такие элементы, как активная гражданская позиция, обучение на протяжении всей жизни, здоровый образ жизни и студенческое самоуправление. Таким

образом, несмотря на активное продвижение Казахстаном ЦУР ООН на национальном уровне с различных точек зрения, страна, похоже, упускает из виду полезный подход к интеграции концепции устойчивого развития через образование, особенно на университетском уровне. Этот вывод перекликается с международной дискуссией, подчеркивающей, что концепции устойчивого развития и ОУР все еще развиваются. Пример Казахстана отражает необходимость более комплексного и систематического подхода к внедрению ОУР. Необходимы дальнейшие исследования, чтобы понять, как ОУР отражается на практике.

Ключевые слова: образование для устойчивого развития (ОУР), образовательная политика, Казахстан, качественный контент-анализ, национальная политика, институциональная политика.

G. Gafu, N. Terlikbayeva, A. Zhanseitova
Nazarbayev University, Astana, Kazakhstan

Is the higher education system in Kazakhstan oriented towards sustainable development? An analysis of national and institutional policies

Abstract: This paper explores the concept of education for sustainable development (ESD) in educational policy in Kazakhstan by employing a qualitative content analysis of the national and institutional level policy documents. The review of national and institutional policies reveals a fragmented integration of ESD principles, with only partial inclusion of elements such as active citizenship, lifelong learning, healthy lifestyles, and student government. As such, despite Kazakhstan's active promotion of UN SDGs at the national level from different perspectives, the country seems to be overlooking a wholesome approach of integrating the concept of sustainability through education, particularly at the university level. This finding resonates with international discourse highlighting that sustainability and ESD concepts are still evolving. Kazakhstan's case reflects the need for a more comprehensive and systematic approach to ESD implementation. Further exploration is needed to understand how ESD is reflected in practice.

Keywords: Education for sustainable development (ESD), educational policy, Kazakhstan, qualitative content analysis, national policies, institutional policies

Авторлар туралы мәлімет:

Гүлжанат Гафу – білім беру саласындағы PhD, постдокторант, Назарбаев Университеті Жоғары білім беру мектебі, 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қ., Қабанбай батыр даңғылы, 53

Нүргүл Терлікбаева – Назарбаев Университетінің Жоғары білім беру мектебінде докторант-зерттеуші және Орталық Азия білім беру инновациялары мен трансформацияларды зерттеу орталығында (CARCEIT) ғылыми көмекші қызметін атқарады, Назарбаев Университет жоғары білім беру мектебі, Қабанбай батыр 53, блок С3, Block C3, 010000, Астана, Қазақстан.

Анара Жансеитова – байланыс үшін автор, Назарбаев Университетінде экономика мамандығы бойынша бакалавр дәрежесін (2021 ж.) және NUGSE-де көптілді білім беру саласында магистр дәрежесін алды (2023 ж.). Орталық Азия білім беру инновациялары мен трансформацияларды зерттеу орталығында (CARCEIT) ғылыми көмекші, Назарбаев Университет жоғары білім беру мектебі, Қабанбай батыр 53, блок С3, 010000, Астана, Қазақстан.

Сведения об авторах:

Гульжанат Гафу – PhD в образовании, постдокторант, Высшая школа образования, Назарбаев Университет, пр. Кабанбай Батыра, 53, г. Астана, 010000, Республика Казахстан.

Нургуль Терликбаева – докторант-исследователь, Школа высшего образования, Назарбаев Университет, научный ассистент, Центрально-Азиатский исследовательский центр инноваций и трансформаций в образовании (CARCEIT), Кабанбай батыра, 53, Блок С3, 010000, г. Астана, Казахстан.

Анара Жансеитова – автор-корреспондент, бакалавр экономики, магистр полиязычного образования, научный ассистент, Центрально-Азиатский исследовательский центр инноваций и трансформаций в образовании (CARCEIT), Школа высшего образования Назарбаев Университета, Кабанбай батыра, 53, Блок С3, 010000, Астана, Казахстан.

Information about authors:

Gulzhanat Gafu – PhD, Education, postdoctoral scholar, Graduate School of Education, Nazarbayev University, 53 Kabanbay Batyr Ave. Astana, 010000, Republic of Kazakhstan

Nurgul Terlikbayeva – a doctoral researcher, Nazarbayev University School of Higher Education and works as a research fellow at the Central Asian Research Center for Educational Innovation and Transformation (CARCEIT), Nazarbayev University Graduate School of Education, Kabanbay Batyr 53, Block C3, 010000, Astana, Kazakhstan.

Anara Zhanseitova – a corresponding author, a master's degree in multilingual education, Nazarbayev University Graduate School of Education (2023). Research Assistant at the Central Asian Research Center for Educational Innovation and Transformation (CARCEIT), Graduate School of Education, Nazarbayev University, Kabanbay Batyr 53, Block C3, 010000, Astana, Kazakhstan.